

İnsan həyatdan dərs götürmürsə, demək, yaşamır, mövcud olur. Məndən soruşsalar ki, həyatda ən mühüm dərs nədir, belə deyərəm - öz oyununda məğlub olmaq başqalarının oyununda qalib gəlməkdən üstündür. Etiraf edirəm ki, həyatımın erkən gənclik dövrlərində bu həqiqəti anlamağa təcrübəm çatmadı... Əziyyətini də çekirəm... Nə edəsən? Bu, mənim taleyimdir...

(Əvvəli öten sayımızda)

- İnsanların çoxunun Allahdan təkcə var-dövlət istəməsi nəyin göstəricisidir?
- Həyatın fəlsəfəsini yetərincə başa düşməmeyin, dərin olmamağın, maddiyyat düşgünlüyünün göstəricisidir. Bəli, insanlar Allahdan əsasən var-dövlət isteyir. "Allahım, mənə sağlamlıq ver" deyənlər də çoxdur.

Allah var-dövlət paylamır.

Can sağlığını qorumaq hərkəsin özüdür. Həyata sağlam doğulub gəldinse, Allahın sənə verdiyi və verəcəyi budur. Qədrini yaxşı bil...

Mən həmişə istədim ki, içimdə qaranlıqlar, qeyri-müəyyənliliklər qalmasın. Fəhimmim yeterli olsun ki, nəyin dürüst, nəyin yanlış, nəyin ədalətli ve haqlı olduğunu görə bilim. İçimdə hər şeyin aydın olmasına istədim. Səbrimin daha dərin olmasını istədim ki, səhvlerimin nəticəsini yaşaya bilim.

Allah hər kəsə bunu versə, yetər. Hər kəs də Allahdan bunu istəsə, düz yolda olmuş olar...

- **Sizca, xoşbəxtlik nedir?**

- Xoşbəxtlik sözünün sinonimi tapılsayı, bəlkə də onun haqqında hamının eyni fikri olardı. Məsələn, Xoşbəxtlik rəhatlıqdır, qayğısızdır, yüksək təminatdır, ya nədir. Belə deyənlər var... Hamısı da mübahisəlidir... Görürsüz, xoşbəxtliyin başqa və hamı tərəfindən qəbul olunan bir sözle ifadəsi ol-sayıdı, hər şey çox asan olardı. Ancaq indi hərə bir fikirdədir, hərə bir cür düşünür. Yəqin onun haqqında mənim də fikrim başqalarından fərqli olacaq... Ancaq bədbəxtliyin nə olduğunu əminliklə deyə bilərəm. İnsanın itirə bilecəyi şeylər - mala, mülkə, vəzifəye dəlicəsinə bağlanması mənə, ən böyük bədbəxtlikdir. Sərvət, vəzife itirilən şeylərdir.

İtirməyən, və ya itirilməsi ən az mümkün olan iki şey var - biri Allaha inamdır. Ancaq bu inam xoşbəxtliyin mütləq şərti deyil. Yəni Allaha inanıb xoşbəxt olmaq da olar, olmamaq da olar. Lakin insan öz vicedan ile hər vaxt rahat şəkildə üzüze qala bilirsə, vicedanına hər şeylə bağlı hesabat verə biləsə, mənə, bu, insan üçün xoşbəxtliyin əvəzsiz anıdır. Bu anı heç nə ilə əvəzləmek olmaz. Var, dövlət, vəzife insani xoşbəxt etmək üçün yox, onun üzləşdiyi problemləri nisbetən rahat yola vermək üçündür.

Adamlar var ki, milyardılara sahibdir, ancaq vicedan ile bir dəqiqə də tək qala bilmir. Bu ifadəni çox eşitmışık: "Tək qalandan, başıma hava gəlir". Təklidən fobiyası olanlar başqalarıdır. Ancaq çox hallarda təklilik qorxusunu insanın öz vicedanından qorxmasıdır. Başqa heç nədir. Mən çox rahatam ki, uşaqlıqdan indiyədək həyatının bütün anları ilə bağlı vicedanına hesabat verə bilirəm. Vicedanıla tək qalmaqdan qorxmam.

- Övlad həyatın bəzəyidir. Siz necə düşünürsünüz?

- Övladlar barədə düşüncələr həyatımızın vacib hissəsi olmalıdır. Bu barədə düşünməyənlər demək atalıq eləmir, demək özləri de zamanında övladlıq eləməyiblər. Övlada böyük var-dövlət qoyub getmək heç də vacib deyil. Səndən sonra bir yolla dolaşdırıb əlindən ala bilərlər, ya da özü onu itirə bilər. Yeter ki, övladı mesuliyyətli böyüdəsən, öz gələcəyi barede düşünsün, millətin və dövlətin mənafeyi üçün sağlam bir ailəyə sahiblənməyin milli borc olduğunu düşünsün, təhsilli olsun, bir də normal cəmiyyətdə yaşasın. Qalan hər şeyi bu şartlər daxilində özü qazanacaq. Ona görə də her bir insan övladına mal-mülk miras qoymaqdan əvvəl yaşadığı cəmiyyətin daha da mükəmməl olmasına çalışmalıdır.

Övlad üçün ən qiymətli miras daha təkmil cəmiyyət qurmaqdır.

- **Sizca, dostluq insanın özünün icad etdiyi ali münasibətlərdən sayıla bilərmi?**

- Bəli, dostluq insanın özünün icad etdiyi ali münasibətlərdən biridir. Ata-oğul, bacı-qardaş, əmioğlu-əmisiqizi və s. milli genetik və traybalik kökən gələn münasibətlərdir. Müyyəyen xüsusiyyətləri ideallaşdırıb bunların esasında dost axtarışına çıxmak düz deyil. Onda yanılmalar çox ola bilər. Tez-tez dost dəyişmeli olarsan, bu da yaxşı deyil. Dostluğa tələdən, iqbaldan gələn insanlararası sentimental münasibət kimi baxılmalıdır. İnsanlarla mümkün qədər mehriban münasibətlər saxlamaq lazımdır. Bunların arasında əsl dostluq özünü nə vaxtsa göstərəcək.

Dostu və dostluğunu axtarma, onu gözlə, özü nə vaxtsa göləcək.

- **Harada doğulmanın Vətən sevgisinə təsiri var mı?**

- Harada doğulmaq Vətən sevgisinin tek və həlliəcisi şərti deyil. Vətənə bağlılığın bir neçə qırılmaz telleri olmalıdır. Hər kəs vətəndə özünü tapa bilməlidir, orada özünü təsdiq edə bilməlidir, orada təhsil almaq, təriyə olunmaq, xoşbəxt ailə qurmaq və işləmək imkanı olmalıdır. İnsan doğulduğu yerde xoşbəxt deyilsə, vətənənə sevgisi tam ola bilməz. Məmməd Arazın sözü qiymətlidir, - Vətən də sənə oğul deməlidir, səni sevməlidir. İnsən tək doğulduğu yerde yox, yad bir məmələkətə də xoşbəxt ola, onu öz doğma vətəni kimi sevə bilər. Vətənin facisi odur ki, övladları onu sevməyə. Övladların isə facisi odur ki, Vətən ona oğul deməyi bacarmaya... Vətənin övladı, övladınsa vətənə yadlaşmasını Allah heç bir xalqa rəva görməsin.

Bir Afrika diktatoru ölkəsində insan eti yeyirdi. Bu ölkənin övladları onu "Vətən deyə" sevə bilərdilərmi? Yox... İmkani çatanlar Əsədlərin Suriyasını-

"Yada düşdü" jurnalına Aydın Quliyevin yubiley müsahibəsi...

"Adım valideynlərimin mənə verdikləri ən böyük mirasdır"...

dan, mollaların İranından, Mübarekin Misirindən, Qəddafin Liviyasından, Bin Əlinin Tunisindən qaçıb canlarını qurtarırdılar. Vətənle övlad arasındada yadlaşma budur...

Vətəndən imtina etmək mənəvi cinayətdir. Vətənə yadlaşmaq isə milli faciədir.

- **Ədəbiyyata marağınız necədir?**

- Orta məktəb illerindən dünya və Azərbaycan ədəbiyyatına sözsüz ki, böyük məraq göstərməyəm. Həyat idealalarını təyin etmək üçün zətə bundan mötəber ilk mənbələrimiz yox idi... Ancaq müstəqillik dövründə baxışlar bir az dəyişdi. İndi şeirlər, romanın, ümumiyyətlə, bədii ədəbiyyatın meydani daralıb. Ancaq bu, o demək deyil ki, ona daha ehtiyac yoxdur. Ehtiyac həmişə olacaq. Bədii ədəbiyyatın həvəs bir neçə on il əvvellərlə müqayisədə indi çox azalıb. Ona görə ki, əvvəla, islahatçı, təftişçi, inqilabçı, tənqidçi, maarifçi ruhun məhsulu olan ədəbiyyat nümunələri indi nadir hallarda yara-

nır, bəlkə də heç yaranır. İkinci, bədii ədəbiyyatın zamanla əlaqəsi kəsilib. Dünənin obyekтив tarixini yarada bilmir, bu günün real mənzəresini vərə bilmir, gələcəklə bağlı isə nə çağırışlar edə bilir, nə də təsəvvür yarada bilir. "93-cü il", "Paris Notrdam kilsəsi", "Dumanlı Təbriz", "Amerika faciəsi" və s. kimi əsərlər indi daha yaramır. Müştəqiliyimiz 30 ilində ölməz realist romançılıq mövzusu ola bilən nə qədər hadisələr baş verib... Ancaq nə fayda... Dediymə tələblər çərçivəsində onlar romanlaşa, pövestləşə bilmədilər... Ancaq hələlik belədir...

- **Nə dərəcədə səbrlisiniz?**

- Səbrli olmaq vacib xüsusiyyətdir. Səbr insanda əsasən anadangəlmə olur, sonradan formalaşdırılan səbr de var.

Səbrli olmaq üçün əvvəla gərek böyük enerjin olsun. İkinci, özünlə bağlı baş verən və baş verməyən her şeyin səbəbinə bilməlisən. Yəqin "illərdi bu işim alınır, burada ilismi-

şəm" və s. kimi gileyici deyimlərə hamı rast gelir. Mənimə belə qayğılarım olmayıb. Çünkü həyatimdə olanların və olmayanların səbəblərini bilərim. Hətta bir çox hallarda olacaqları da qismən görə bilərim.

- **Sizi ictimai-siyasi fəaliyyətə hansı meyllər getirib?**

- Mən ictimai fəaliyyətə siyasetlə gəlmışəm. Bir müddət həm siyaset, həm də mətbuatla məşğul olmuşam. Sonra obyekтив şəraitin tələbələr seçim edərək mətbuatda qaldım.

Siyasetdə olduğum dövrü itirilmiş illər saymırıam. Siyaset hər şeydən əvvəl populyarlıq deməkdir. Lakin siyasi populyarlıq dalğasında gərək

(Ardı növbəti sayımızda)

Söhbətəşədi:

Hikmət Məlikzadə